

SUÇU BİLDİRMEME SUÇU (TCK m.278)

*Yrd.Doç.Dr. İsa DÖNER**

I. GENEL OLARAK

Suçu bildirmeme suçu, 5237 sayılı TCK.'nun özel hükümlerin yer aldığı ikinci kitabın, dördüncü kısmında, “adliye karşı suçlar” başlıklı ikinci bölümünde 278 inci maddesinde düzenlenmiştir. Bu madde; (1) “İşlenmekte olan bir suçu yetkili makamlara bildirmeyen kişi, bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) İşlenmiş olmakla birlikte, sebebiyet verdiği neticelerin sınırlandırılması halen mümkün bulunan bir suçu yetkili makamlara bildirmeyen kişi, yukarıdaki fıkra hükmüne göre cezalandırılır.

(3) Mağdurun onbeş yaşını bitirmemiş bir çocuk, bedensel veya ruhsal bakımdan özürlü olan ya da hamileliği nedeniyle kendisini savunamayacak durumda bulunan kimse olması halinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza, yarı oranında artırılır “ şeklindedir.

Görüldüğü üzere 5237 sayılı TCK.'nunda bu suç, “adliye karşı suçlar” arasında düzenlenmiştir. Bu suçla korunan hukuki yarar gözönüne alındığında kanun koyucunun, devletin adli yararlarını ön sırada tuttuğunu söylemek gerekir. Nitekim bir hukuk devletinde, suç oluşturan fiillerin resmi mercilere bildirilmesinde kişilerin ve toplumun göz ardı edilemeyecek yararları bulunmaktadır. **Birinci olarak**, kişilerin herhangi bir şekilde öğrendikleri hukuka aykırı fiilleri, bunların takibini yapmaya yetkili ve görevli mercilere bildirmeleri toplumun bu fiiller karşısında tepkisiz kalmaması sağlanacak ve yetkili mercilerin harekete geçmesi sağlanmakla kamu düzeninin korunması¹

* Kocaeli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi.

¹ Kamu düzeni kavramını, Türk doktrin ve uygulaması dar ve geniş olmak üzere ikiye ayırmaktadır. Birinci olarak Geniş anlamda kamu düzeni; toplumun sosyal ve siyasi yapısını meydana getirmesini, karışıklık içinde bulunmamasını, barış ve huzur içinde yaşamasını ve düzenli ve uyumlu bir şekilde gelişmesini göstermektedir. Bu nedenle bu kavram içinde, normlar ve kurumlar sisteminin bütününe hukuki yaşamın tüm görünüş biçimlerini içine alan hukuk düzenini, kamu yararını, toplumun gelişimini ve bunun temel kurallarını, kamunun huzur, sağlık ve güvenliği yer alır. İkinci olarak Dar anlamda kamu düzeni ise, geniş anlamda kamu düzeni kavramının bir parçası olan, 5237 s. TCK'nun

ve devletin adli fonksiyonlarının eksiksiz bir şekilde yerine getirilmesine *de vasıta olunacaktır. İkinci olarak*, her ne sebeple olursa olsun işlenmekte olan bir suçun görmezden gelinmesi, sosyal hukuk devletine dayalı bir toplumda, birey olma hakkı ve yükümlülüğüyle bağdaşmayan bir davranış olacaktır.

Üçüncü olarak, bu düzenlemeyle işlenmekte olan suçun, yetkili ve görevli mercilere bildirilmesi yükümlülüğünün getirilmesi, toplum içinde yaşayan kişiler arasındaki insani dayanışmayı ve insanlığın dolayısıyla, toplumun sorumluluk bilincini artırıcı bir özellik arz etmektedir.

Dördüncü olarak da toplumdaki barış ve huzur ortamının korunması, adli mercilerin görevlerini gerektiği gibi yerine getirebilmelerinin suçlardan haberdar olmalarına bağlı olması sebebiyle, kişilerin suçluların cezalandırılmasını istemek haklarına karşılık, bu suçları yetkili mercilere bildirmek yükümlülüklerinin de olması gerektiği için, bu suçun ihdasına gidilmiştir. Nitekim bu durumu kanun koyucu maddenin gerekçesinde; *“Barış esasına dayalı hukuk toplumunda yaşama hakkına sahip olan herkes, toplum barışını bozucu nitelik taşıması dolayısıyla devletten suç işlenmesinin önlenmesini ve suçluların cezalandırılmasını talep hakkına sahiptir. Suç teşkil eden bir fiilin işlendiğini öğrenen bireyin, bununla ilgili olarak yetkili makamlar nezdinde bildirimde bulunma hakkı vardır. Bu bakımdan belli bir suç vakaıyla ilgili olarak bildirimde bulunmak, hukuka uygunluk nedeni olarak bir hakkın kullanılmasından ibarettir.”*

Suçluların cezalandırılmasını devletten istemek, kişi açısından bir hak olduğu gibi; herhangi bir suç olgusunun gerçekleştiğini öğrenen kişinin durumu suçu takibe yetkili makamlara bildirmesi, aynı zamanda bir yükümlülüktür. Bu itibarla, herhangi bir suç olgusunun gerçekleştiğini öğrenmesine rağmen durumun suçu takibe yetkili makamlara bildirilmemesi, genel olarak haksız bir davranıştır. Ancak izlenen suç siyaseti gereğince sadece belli suçların bildirilmemesi veya sadece belli kişilerin bildirim yükümlülüğünü yerine getirmemesi, suç olarak tanımlanmıştır...”,² şekilde ifade etmiştir.

“Kamu Barışına Karşı Suçlar” (213-222) İkinci Kitap, Üçüncü Kısım içinde yer alan Beşinci Bölüm”de yer alan suçlar göz önüne alınarak şu şekilde ifade edilebilir; kamu düzeni, sadece toplumun maddi ya da fiziki düzenin korunmasıdır. Buradaki maksat, iç huzurun güven içinde olunmasının sağlanmasıdır. Diğer bir ifadeyle, hukuk güvencesinin olması, toplumun güven ve huzur içinde yaşamlarının devam ettirmesidir. Nitekim Anayasa Mahkemesi kamu düzenini, “toplumun huzur ve sükununun sağlanmasını ifade etmekte olup yurtda güven ve düzeninin bozulmasına yer verilmemesi” şeklinde tanımlamıştır(29.01.1964 tarih ve 1963/193 Esas, 1964/9 Karar sayılı ilamı- AMKD. Sayı:2, Ankara, 1965, s.46; Ayrıca 28.01.1964 tarih ve 1963/128 Esas, 1964/8 Karar sayılı ilamı- AMKD., Sayı:2, Ankara, 1965, s.35).

² Artuk, M.Emin/ Gökçen, Ahmet/ Yenidünya, A.Caner, Gerekçeli Ceza Kanunları, Anka-

Netice olarak, toplum içinde yaşayan ve devletin varlık sebebi olan kişilerin, herhangi bir şekilde öğrendikleri hukuka aykırı fiillerle karşılaştıklarında, bunlara tepkisiz kalmayarak, bu fiilleri yetkili ve görevli mercilere bildirmelerine ilişkin kanun koyucu 278 inci maddeyle bunu bir “**kamusal görev**” olarak öngördüğü anlaşılmaktadır³. Devletin suç ve suçlularla mücadele edebilmesi için, işlenen suçlardan ve bu suçların faillerinden haberdar edilmesi gerekmektedir.

Bu sebeple 278 inci maddede yer alan fiil ile devletin suçla mücadelede, etkin ve gerektiği şekilde yerine getirmesini sağlanmasının engellenen sebeplerden olduğu ve bu şekilde adliyenin fonksiyonunun sağlıklı olarak ifa etmesinin engellendiği için de bir müeyyideye bağlanmıştır⁴. 5237 sayılı TCK.'nun bu suçu “adliyeye karşı suçlar” arasında yer vermek suretiyle, temelde TCK.'nun, suç ve suçlularla etkin mücadele konusundaki amacını da açıkça göstermektedir.

2. SUÇUN DÜZENLENİŞ ŞEKLİ

Toplum içinde yaşayan kişilere genel olarak bir ihbar etme yükümlülüğünün getirilmesi, çağdaş ceza hukuku anlayışıyla bağdaşmadığı ve kişilere sınırsız bir ihbar etme yükümlülüğü altına koyması sebebiyle, bu tür ihbar yükümlülüğü getiren suçlarda maddi unsur bakımından sınırlama getirilmiştir. Buna göre işlenmekte olan veya işlenmiş olmakla birlikte neticeleri sınırlandırılabilir olan suçları yetkili ve görevli mercilere ihbar etme yükümlülüğü getirilmiş ve bu yükümlülüğün ihmali, “suçu bildirmeme” şeklinde düzenlenen suç oluşturacaktır.

Nitekim TBMM Adalet Komisyonu'nda yapılan görüşmeler sırasında, Avrupa Komisyonu'ndan bu madde ile ilgili gelen eleştirilere de dikkat çekilerek, maddede tüm suçlar bakımından getirilen ihbar etme yükümlülüğüne bir istisna getirilmesi gerektiğini ifade edilmiş, taksirli suçlar ile şikayete tabi suçların bu yükümlülüğün dışında tutulmasını talep etmişlerdir⁵. Yani ihbar etme yükümlülüğünü bütün suçlar bakımından değil, buna bir sınırlama getirilerek düzenlenmesi önerilmiştir.

Bu madde ile ilgili olarak TBMM Adalet Komisyonu'nda ileri sürülen görüşler ve Avrupa Komisyonu'nun eleştirileri de gözönüne alınarak yeni-

ra, 2004, s. 640, 641.

3 Artuk,/ Gökçen/ Yenidünya, Ceza Hukuku Özel Hükümler, s.803 v.d..

4 Artuk,/ Gökçen/ Yenidünya, Ceza Hukuku Özel Hükümler, s.803 v.d..

5 Güney, Niyazi/ Özdemir, Kenan/Balo, Yusuf. S., Yeni Türk Ceza Kanunu, Ankara, 2004, s. 794.

den müzakere yapılmasına karar verilmiştir. Buna rağmen madde, bir kaç değişiklik dışında aynen kanunlaşmıştır.

Netice olarak ihbar etme yükümlülüğü getirilen ya da bu yükümlülükten muaf olan suçlar açık bir şekilde belirtilmeyerek, *“işlenmiş veya işlenmiş olmakla birlikte sebebiyet verdiği neticelerinin sınırlandırılması mümkün olan suç”* şeklinde bir sınıflandırma yapılarak suçu yetkili mercilere bildirme yükümlülüğü şeklinde düzenlemeye gidilmiştir.

Ancak bu şekil bir düzenleme ile ihbar etme yükümlülüğü olan suçları tespit etme bakımından açıklık getirilmemekle ve bu şekildeki düzenlemeyle de maddenin kapsamı genişletilmiş olmaktadır.

Artuk, maddenin düzenlenişini şu şekilde eleştirmektedir; *“suçu bildirme mükellefiyeti her suç bakımından mı uygulanacaktır? Çeşitli kanunlara baktığı zaman suçu bildirme mükellefiyetinin, bazı suçlar hakkında getirildiğini, büyük ve ağır suçlarda, örneğin vatana ihanet, adam öldürme veya şahsın hürriyeti aleyhine suçlarda, adam kaldırma, insan ticareti gibi suçlarda, mükellefiyet getirildiğini görmekteyiz Bizim kanunumuzda getirilen mükellefiyetin sınırları nedir?”*⁶.

Keskin de korunan hukuki yarara bağlı olarak suçun düzenleniş şeklini, yerini ve bildirim yükümlülüğünün kapsamını eleştirmektedir. Özellikle maddenin 2. fıkrasında sorun olduğunu *“işlenmiş olmakla birlikte sebebiyet verdiği neticelerin sınırlandırılması halen mümkün bulunan bir suç”* ifadesinin ne anlama geldiğinin anlaşamadığını, *“örneğin adam öldürme suçunda, suç işlenmiş, bitmiş, adam ölmüş, bu durumda onun hayatını yeniden geri veremeyeceğiz, yani suçun sebebiyet verdiği neticelerin sınırlandırılması mümkün değil, ne olacak? Adam öldürme suçunun işlendiğini bildiği halde ihbar etmeyen kişi cezalandırılmayacak mı? Burada adliyenin korunan hukuki menfaati yok mu?”* şeklinde yerinde eleştiriler yöneltmektedir. Keskin' in eleştirilerine göre sadece işlenmekte olan suç için değil, suç işlendiğini öğrenen kişinin de ihbar etme yükümlülüğü olmalı ve suçun ağırlığı bakımından da bir sınırlamanın olması gerekmektedir⁷.

⁶ Türkiye Barolar Birliği, Toplumsal Değişim Sürecinde Türk Ceza Kanunu Reformu, Panel, 1. Kitap, 2004, s. 232; Artuk/ Gökçen/ Yenidünya, Ceza Hukuku Özel Hükümler, s.804 v.d..

⁷ Türkiye Barolar Birliği, Toplumsal Değişim Sürecinde Türk Ceza Kanunu Reformu, s. 225, 226.

3. 278.MADDENİN, 765 SAYILI TÜRK CEZA KANUNU İLE KARŞILAŞTIRILMASI

5237 sayılı TCK'nun 278. maddede de düzenlenmiş olan "suçu bildirmeme" suçunun 765 sayılı TCK'nda karşılığı yer almamaktadır. Buna karşılık, 765 sayılı TCK'nun 235. maddesinde "memurları" bakımından, 530. maddede de "sağlık mesleği mensupları" bakımından, benzer suç tipine yer verilmiştir. Ancak bu iki suç tipinin de 5237 sayılı TCK'nda, ayrı ayrı birer madde ile düzenlenmiştir (5237 sayılı TCK m. 279, 280). Bu itibarla 278. maddedeki suç tipi, "memurlar" (kamu görevlileri) ve "sağlık mesleği mensubu" sıfatını taşımayanlar için öngörülmüş yeni bir suç tipidir⁸.

765 sayılı TCK'nda yetkili mercilere "suçu bildirmeme" suçunun özel bir hali yer almaktadır. "Devlet Kuvvetleri Aleyhinde Cürümler" başlıklı 2. fasılda, 151. maddede "fesadı bildirmeme" şeklinde düzenlenen suçta tüm kişilere, bu fasılda yer alan suçları yetkili mercilere ihbar etme yükümlülüğü getirilmiştir. Maddedeki düzenleme, "Bundan evvelki maddelerde yazılı cürümlerden birine muttali olan her fert, bunu derhal hükümete haber vermeye mecburdur..." (765 sayılı TCK m.151), şeklindedir.

765 sayılı TCK'nda yer alan bu hüküm, 5237 sayılı TCK 278. maddeyle, tüm kişilere ihbar etme yükümlülüğü getirmesi bakımından benzerlik arz etmektedir. Ancak buradaki fark, ihbar etme yükümlülüğü getirilen suçların sınırlandırılması bakımındandır. Gerçekten de 765 sayılı TCK 151. madde, geçen fasılda yer alan (765 sayılı TCK m.146-150) suçların ihbarını zorunlu kılarak, 5237 sayılı TCK 278. maddesinde, işlenmekte olan veya işlenmiş olmakla birlikte neticelerinin sınırlandırılması mümkün olan suçlar bakımından ihbar etme yükümlülüğü getirmektedir. 5237 sayılı TCK'nun 278. maddesi, genel bir ihbar etme yükümlülüğü getirmesi sebebiyle, 765 sayılı TCK'nun 151. maddesini de kısmen kapsadığından 5237 sayılı TCK'nda ayrıca 151. maddeye yer verilmemiştir.

5237 sayılı TCK'nun 278. maddesi ile 765 sayılı TCK'nun 296. maddesi, ihbar etme yükümlülüğü bakımından benzerlik arz etmektedir. 278. madde ile 765 sayılı TCK'nun 296. maddesindeki bazı fiiller, yeni bir sistematik içinde ele alınmakta ve işlenmekte olan bir suçun bildirilmemesi durumu da suç olarak düzenlenmiştir.

765 sayılı TCK'nun "suçluyu koruma" başlıklı 296/I. maddesindeki düzenleme "...hakkında yaklama ve tevkif müzekkeresi çıkarılmış olan bir

⁸ Arslan, Çetin/Azizağaoğlu, Bahattin, Yeni Türk Ceza Kanunu Şerhi, Ankara, 2004, s.1117; Donay, Sühey/ KAŞIKÇI, Mahmut, Açıklamalı, Karşılaştırmalı, Gerekçeli 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ve Yürürlük Kanunu, 2004. s. 362.

kimsenin saklı bulunduğu yeri bildiği halde haber vermezse....cezalandırılır” şeklindedir. Buna göre, hakkında yakalama ya da tutuklama kararı (tevkif müzekkeresi) çıkarılmış bir kişinin, yerini bilen kişilere yetkili mercilere ihbar etme yükümlülüğü getirilmiştir.

765 sayılı TCK'nun bu maddesi, 5237 sayılı TCK'nun 281. maddesinde “Suç Delillerim Yok Etme, Gizleme veya Değiştirme”, 283.maddede “Suçlu Yu Kayırma”, 284.maddede “Tutuklu, Hükümlü veya Suç Delillerini Bildirmeme”, 278. maddede de “Suçu Bildirmeme” şeklinde dört ayrı madde halinde düzenlemeye gidilmiştir. Bu şekliyle 5237 sayılı TCK, 765 sayılı TCK'nun 296. maddesi yer alan suç tipini, dört ayrı suç tipi olarak düzenlenmiş olduğunu söyleyebiliriz.

Bu itibarla 765 sayılı TCK md. 296'da “*Suçluyu Koruma*” başlıklı maddede düzenlenmiş olan “*Hakkında Yakalama veya Tevkif Müzekkeresi Çıkarılmış Olan Bir Kimsenin Yerinin Bildirilmemesi*” suçu, 5237 sayılı TCK'nun 278. maddenin karşılığı olarak görülmeyecektir. Bunun sebebi 5237 sayılı TCK'nda “*Tutuklu, Hükümlü veya Suç Delillerini Bildirmeme*” suçunun ayrı madde ile düzenlenmiş olması ve **278. maddedeki suçun, faili değil, suçu bildirme yükümlülüğünün getirilmiş olmasıdır.**

Türk Ceza Kanunu dışında 1918 sayılı Kaçakçılığın Men ve Takibi Hakkında Kanunun 2. maddesi de kişilere, yetkili mercilere ihbar etme yükümlülüğü getirmektedir.

Netice olarak, 5237 sayılı TCK ile getirilen “*suçu bildirmeme*” suçunun 765 sayılı TCK'nda tam bir karşılığı bulunmadığını ve bu suç tipinin yeni bir düzenleme olduğunu ifade edebiliriz.

4. SUÇUN TARİHİ GELİŞİMİ VE MUKAYESELİ HUKUK

Toplumda suç olan bir fiili yetkili mercilere bildirme yükümlülüğü, tarihin birçok döneminde, değişik şekillerde kişilere yüklenmiştir.

İlk olarak Platon; “bir kimsenin bir diğerini öldürdüğünü bildiği halde, durumu ilgili mercilere bildirmeyen kimsenin bizzat o fiil işleyen kimse gibi cezalandırılacağı”⁹ ileri sürmüştür. Platon sosyal yarar ve sorumluluk düşüncesinden hareket etmek suretiyle, bu durumun bütün suçlar için değil sadece, adam öldürme suçu için ihbar etme yükümlülüğünün olması gerektiğini ifade etmiştir¹⁰.

⁹ Hakeri, Hakan, Ceza Hukukunda İhmal Kavramı ve İhmal Suçlarının Çeşitleri, Ankara, 2003, s.36 v.d.

¹⁰ Hakeri, Ceza Hukukunda İhmal., s.36 v.d..

Osmanlı uygulamasında ise, örneğin, Kanuni Kanunnamesinde, “*bir hırsızlık suçundan haberdar olup da bunu bildirmemek*”¹¹ şeklinde bir düzenlemeyle, kişilerin bir hırsızlık suçunu herhangi bir şekilde öğrenmesi durumunda bunun bildirilmemesi cezalandırılacağı belirtilmiştir.

1858 Ceza Kanununun, 97. maddesinde “*bir dava ile ilgili emir, iltimas ve ricayı devlete ihbar etmeyen*”¹² kişinin cezalandırılacağı belirtilmiştir.

Doğu Almanya Ceza Kanununun 225. maddesinde de “*bir suçun ihbarının ihmali*”, şeklinde bir düzenlemeyle, herhangi bir suçun ihbar edilmemesi durumunu cezalandırılmıştır¹³.

1951 Yugoslavya Kanununun 279. maddesinde ise, bir “suç hazırlığının ihbar edilmemesi”, 137. maddesinde “devlet memurlarının re'sen kovuşturulan bir suç ihbar etmemeleri” cezalandırılmıştır¹⁴.

1930 İtalyan Ceza Kanununun 362. maddesinde, kamu hizmeti görenleri ve 363. maddesinde ise, “*müebbet ağır hapis cezasını gerektiren devletin şahsiyeti aleyhindeki suçlar*” açısından bütün vatandaşları yetkili mercilere ihbar etmekle yükümlü tutmuştur¹⁵.

Genel olarak bakıldığında, suçları ihbar etme yükümlülüğü, birçok kanunlarda vatandaşlara yüklenmiş ve bu konudaki “*ihmali*” hareket, suç olarak kabul edilmiştir. Belirtilen fiilin suç olmaktan çıkartılması, İtalya'daki 1950, 1960, 1968 Gonella Projelerinde ve bazı kişisel ceza kanunu çalışmalarında, devamlı yer almıştır¹⁶.

Bu konuda ileri sürülen gerekçe ise, vatandaşların suçları izlemek gibi bir genel yükümlülüğünün bulunmadığı ve bu açıdan suç ihbar etme yükümlülüğünün de totaliter rejimin bir ürünü ve gereği olduğu şeklindedir. Bu yükümlülük sadece, kamu görevi görenlerin, yerine getirdikleri görev sebebiyle suç ihbarda bulunmaları yükümlülüğü ile sınırlandırılmıştır¹⁷.

Devletin şahsiyetine karşı cürümler yönünden de öngörülen genel ihbar etme yükümlülüğünün ise, suçun işlenmesini önleme ve ortaya çıkabilecek büyük bir tehlikeyi bertaraf edici niteliği bakımından haklı sayılabileceği

11 Hakeri, Ceza Hukukunda İhmal...,s.42.

12 Hakeri, Ceza Hukukunda İhmal..., s.43.

13 Hakeri, Ceza Hukukunda İhmal..., s.43 v.d..

14 Hakeri, Ceza Hukukunda İhmal..., s.43.

15 Artuk, M.Emin/ Gökçen, Ahmet/ Yenidünya, A.Caner, Ceza Hukuku Özel Hükümler, Ankara, 2. Baskı, 2000, s. 617 (dipnot 74).

16 Özek, Çetin, TCK'nun Elli. Yılında Devlete Karşı Suçlar, İstanbul, 1976, s. 225.

17 Özek, Devlete Karşı Suçlar, s. 226.

ileri sürülmüştür. Buna karşılık, işlenmiş bir suçta ihbar etmede artık ortada bir tehlikenin bertaraf edilmesinin söz konusu olamayacağı ve vatandaşlara genel bir kamu görevi yüklenildiğinden dolayı, bunun demokratik hukuk devletinde kabul edilmesinin mümkün olmadığı belirtilmiştir¹⁸. Bu sebeplerle 1968 projesinde devlete karşı suçlar için getirilmiş olan ihbar etme yükümlülüğünün dahi kaldırılması önerilmiştir.

Netice olarak, suçta bildirme yükümlülüğünün tarihi sürecinde, **bazen bütün kişilere belirli suçlar için, bazen de belirli kişilere bütün suçlar için getirilmiş olduğunu söyleyebiliriz**. Suçta ihbar etme yükümlülüğü daha çok güçlü, üstün ve müdahaleci devlet anlayışının hakim olduğu otoriter sistemlerde görülmektedir. Demokratik hukuk sistemlerinde, insan hak ve özgürlüklerinin gelişimine ilişkin gerekli düzenlemeler getirilmiş olması sebebiyle devletin, insanların özel yaşamlarına müdahale alanına daraltılmıştır. Bu sebeple de suçları ihbar etme yükümlülüğü de sınırlı olarak bazı suçlar bakımından, kişilere yüklenmiştir.

5. SUÇUN HUKUKİ YAPISI

5237 sayılı TCK'nun 278. maddesinde yer alan "*Suçta Bildirmeme*" suçta, pasif bir davranışla işlenen, ihmali bir suçtur. İhmali suçlar, failin pasif bir davranış içinde bulunması veya hareketsiz kalması ile işlenebilen suçlardır¹⁹.

İhmali suçlarda kişi, kanuni olarak üzerine düşen hukuki yükümlülüğünü yerine getirmemektedir.

"*Suçta Bildirmeme*" suçunda kişinin yükümlülüğü, özel bir sosyal bağlılık ve yükümlülük veya daha yüksek bir sorumluluktan ileri gelmeyen, ancak tesadüf yükümlülüğü arz etmektedir. Gerçekten de bir suçtan haberdar olup da onu ihbar etmek, tesadüfe bağlı bir nitelik gösterir²⁰.

6. KORUNAN HUKUKİ YARAR

Bu suç tipinin ihdası ile korunan hukuki yarar, kamu düzeninin korunması ve suç işlenmesinin önlenmesidir²¹. Suç Adliyeye karşı işlenen suçlar içinde yer aldığı için, korunan hukuki yarar adliyenin görevini yapmasını ve işleyişini sağlamaktır.

18 Özek, Devlete Karşı Suçlar, s. 226.

19 Öztürk, Bahri/ Erdem, M.Ruhan/ Özbek, Veli Özer, Ceza Hukuku Genel Hükümler ve Özel Hükümler -Temel Bilgiler- Ankara, 2001, s. 35.

20 Hakeri, Hakan. a.g.e. syf. 106.

21 Arslan/Azizağaoğlu, Yeni Türk Ceza Kanunu Şerhi, s.1117; Donay/ Kaşıkçı, s. 1117.

7. FAİL

İcrası devam eden veya icrası bitmekle birlikte neticenin meydana gelmemesi durumundaki suç, yetkili mercilere bildirmeyen kamu görevlisi ve sağlık mesleği mensuplarının dışındaki herhangi bir kimsedir. Kamu görevlisi ve sağlık mesleği mensupları hakkında özel düzenleme bulunması sebebiyle bu kişiler, 5237 sayılı TCK'nun 279. ve 280. maddelerine göre cezalandırılacaklardır.

TCK'nun hangi maddesinin ihlal edildiğini tespit edebilmek için failin kamu görevlisi ya da sağlık mesleği mensubu olup olmadığına bakılması gerekecektir.

5237 sayılı TCK'nun 6/c. maddesinde "*kamu görevlisinin*" tanımı yapılmıştır. Buna göre kamu görevlisi, kamusal faaliyetin yürütülmesine atama veya seçilme yoluyla ya da herhangi bir surette sürekli, süreli veya geçici olarak katılan kişidir(TCK m.6/c). Bu tanım kapsamındaki kişiler, görevleriyle ilgili bir suç bilmeleri durumunda yetkili mercilere ihbar etme yükümlülüğü altındadırlar. İşlenen suçun görevle ilişkili olmaması durumunda, ihbarla ilgili genel kurallar geçerli olacak ve 278. maddeye göre fail cezalandırılacaktır.

Sağlık mesleği mensupları, 280. maddesinde belirtilmiştir. Ancak madde bu meslek mensuplarının belirlenmesi bakımından, iyi bir düzenleme yapılmamıştır. Maddenin gerekçesinde kimlerin bu meslek grubu içinde olduğu gösterilmiştir. Burada tartışmalı olan konu "*devlet hastanelerinde*" ve "*özel hastanelerde*" çalışan sağlık mesleği mensupları ile ilgilidir. Gerçekten özel hastanelerde çalışan sağlık mesleği mensupları 280. madde kapsamında mıdır? Bu kişiler, madde kapsamı içinde değerlendirilmez ise, 278. maddeye göre cezalandırılmaları gerekecektir.

5237 sayılı TCK 280. maddenin gerekçesi, "...söz konusu ihbar yükümlülüğü, madde metninde sayılan sağlık mesleği mensupları ile sınırlı değildir... Devlet eliyle işletilen sağlık kuruluşlarında görev yapan sağlık mesleği mensupları, kamu görevlisi sıfatını taşımaktadırlar. Bu kişilerin suç bildirme yükümlülüğüne aykırı davranışları halinde, yukarıdaki madde hükmü uygulanacaktır", şeklindedir.

Donay/ Kaşıkçı, 280. maddede kamu görevlisi niteliği taşımayan belli bazı meslek mensupları tarafından işlenmesi durumunun düzenlendiğini, maddede sağlık görevlilerinden değil, sağlık mesleği mensuplarından bahsedilmiş olması nedeniyle devlet eliyle işletilen sağlık kuruluşlarında görev yapan ve kamu görevlisi sıfatını haiz olan, sağlık mesleği mensuplarının bu suç işlemeleri halinde uygulanacak hükmün bu madde değil 279. madde

olacağını ifade etmektedirler²². Bu durumda kamu görevlisi olmayan diğer sağlık mesleği mensupları 280. maddede yer alan suçun faili olabilecektir.

Meran ise, 280. maddedeki suçu yetkili mercie bildirme yükümlülüğünün, kamu görevlisi olsun olmasın tüm sağlık mesleği mensuplarını içerdiğini belirtmektedir²³.

Arslan/ Azizağaoğlu da 280. maddedeki suçun failinin, kamu görevlisi olan sağlık mesleği mensupları olduğunu ifade etmektedirler²⁴.

Fikrimizce, 280. madde “(1) Görevini yaptığı sırada bir suçun işlendiği yönünde bir belirti ile karşılaşmasına rağmen, durumu yetkili makamlara bildirmeyen veya bu hususta gecikme gösteren sağlık mesleği mensubu, bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. (2) Sağlık mesleği mensubu deyiminden tabip, diş tabibi, eczacı, ebe, hemşire ve sağlık hizmeti veren diğer kişiler anlaşılır”, şeklinde düzenlenmiştir.

Birinci olarak maddede 1. fıkrasında geçen “görev” ibaresi, “sağlık mesleği mensuplarının” görevi esnasında, bir suçun işlendiğine ilişkin belirti olmasını durumunu öngörmüştür. **İkinci olarak da** maddenin II. fıkrasında, sağlık mesleği mensubu ibaresinden, “tabip”, “diş tabibi”, “eczacı”, “ebe”, “hemşire” ve “sağlık hizmeti veren diğer kişilerin” anlaşılacağını kanunkoyucu göstermiştir. Bu itibarla tek tek sayılan sağlık mesleği mensubu kişilerin dışında “**sağlık hizmeti veren diğer kişilerin**” de bu suçun faili olabileceği öngörülmüştür. Bu sebeple kanunkoyucu, suçun failinin sadece, devlet eliyle işletilen sağlık kuruluşlarında görev yapan ve kamu görevlisi sıfatını haiz olan sağlık mesleği mensuplarını değil, sağlık hizmeti veren bütün kişilerin olabileceğini belirtmiştir. Nitekim madde gerekçesinde “*Devlet eliyle işletilen sağlık kuruluşlarında görev yapan sağlık mesleği mensupları, kamu görevlisi sıfatını taşımaktadırlar. Bu kişilerin suçu bildirme yükümlülüğüne aykırı davranışları halinde, yukarıdaki madde hükmü uygulanacaktır*”, demektedir.

Buna göre kamu görevini yerine getirsin veya getirsin ya da devlet eliyle işletilen bir sağlık kuruluşlarında görev yapsın veya yapmasın, sağlık mesleği mensubu, görevini yaptığı sırada bir suçun işlendiği yönünde bir belirti ile karşılaşması durumunda, bunu yetkili mercie bildirmekle yüküm-

²² Donay/ Kaşıkçı, s. 365.

²³ Meran, Necati, Gerekçeli, Karşılaştırmalı 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu, Ankara, 200, s. 1241.

²⁴ Arslan/Azizağaoğlu, Yeni Türk Ceza Kanunu Şerhi, s.1117; D, Süheyl/ Kaşıkçı, Mahmut. Açıklamalı, Karşılaştırmalı, Gerekçeli 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ve Yürürlük Kanunu, 2004. s. 1123.

lüdür. 280. maddenin kapsamına, kamu görevlisi olsun olmasın tüm sağlık mesleği mensuplarının dahil edilmelidir. Bu durumda sağlık mesleği mensuplarının bildirmeleri gereken bir suçu yetkili mercie bildirmemeleri durumunda 280. madde uygulanacak, 278. maddesinin uygulanması mümkün olmayacaktır.

8. MADDİ UNSUR

278 inci maddede yer alan bu suçla, ülke içinde yaşayan kişilere, iki durumda suçları yetkili ve görevli mercilere bildirme yükümlülüğü getirilmiştir. Bu yükümlülüğü yerine getirmeyenleri de müeyyideye tabi tutulmuştur. Buna göre suçun maddi unsuru, icra hareketleri devam eden ya da icra hareketleri tamamlanmış olmakla birlikte neticelerinin engellenmesi ihtimali bulunan suçu, yetkili merciler bildirmemektir. Suçun maddi unsuru iki fıkrada ayrı ayrı düzenlenmiştir. Buna bağlı olarak da bildirim yükümlülüğü getirilmiş suçlar, ikiye ayrılmıştır;

A. İşlenmekte olan suç (icrası devam eden suçlar)(5237 s. TCK m.278/1):

İşlenmekte olan suç teknik olarak suçüstü (meşhut) suçtur. Diğer bir ifadeyle icra hareketleri devam eden suçtur. Bu durumda suçüstü (meşhut suç) durumunda, suç işlenmekte iken, o suçun yetkili mercilere bildirilmemesi, maddedeki suçu oluşturacaktır.

Birinci olarak işlenmekte olan ya da icra hareketleri devam eden suç teşkil eden bir fiili öğrenen kimse yetkili mercilere bunu bildirmesi gerekir. Bu şekildeki suçu öğrenen kişi, bunu yerine getirmediği takdirde, cezalandırılacaktır (m.278/1). Örneğin, bir kişinin kalabalık bir mekanda patlatmak için bomba hazırladığını ve bu failin bir otel odasında kaldığının bilinmesine karşılık, bu durumu yetkili mercie bildirilmemesi.

5271 sayılı CMK m.2/j maddesi, suçüstü (meşhut suç) durumunu tanımlamıştır. Buna göre suçüstü, “**1-İşlenmekte olan suç, 2-Henüz işlenmiş olan fiil** ile fiilin işlenmesinden hemen sonra kolluk, suçtan zarar gören veya başkaları tarafından takip edilerek yakalanan kişinin işlediği suçu, **3-Fiilin pek az önce işlendiğini gösteren eşya veya delille yakalanan kimsenin işlediği suçu, ifade eder**” (CMK m.2/j).

Esas olarak suçüstü durumu, **işlenmekte olan suçtur**. Bu durumda fail, suçu işlerken görülmektedir. Diğer iki durumda ise fail, suçu işlerken görülmemiş değildir. Suç işlenmiş, bitmiştir. Diğer bir ifadeyle, icra hareketleri tamamlamıştır. Bu durumlardan birincisinde fail, **henüz suçu işlediği yerde** bulunmaktadır. İkinci durumda ise, iki ayrı durum söz konusudur. *Birinci durumda* fail takip edilerek yakalanmıştır. *İkinci durumda* ise, takip edilme-

miş olmakla birlikte fail, suçu pek az önce işlediğini gösteren eşya ve delille yakalanmıştır.

Diğer taraftan, icra hareketleri tamamlanmış ya da söz konusu fiil tamamen işlenmiş olmakla birlikte sebebiyet verdiği neticelerin sınırlandırılması mümkün bulunan bir suçu öğrenen, yine yetkili mercilere 278/2. maddeye göre bunu bildirmek yükümlülüğü altındadır²⁵. Örneğin, bomba düzeneğini hazırlayıp, kalabalık bir mekanda bunu patlatmış olan failin, saklandığı yeri bilen kişinin, bu durumu yetkili mercilere ihbar etmemesi. Mağdurun on beş yaşını bitirmemiş çocuk, bedensel veya ruhsal bakımdan özürü veya hamileliği nedeniyle kendisini savunamayacak durumda bulunan bir kişi olması halinde kanun koyucu tarafından bu cezayı artırıcı neden olarak öngörülmüştür (278/3).

278 inci maddenin TCK'nunda yer alması, suç ve bu suç failleriyle mücadelede devletle birlikte toplum içinde yaşayan kişilere sorumluluk bilincinin yüklemesi bakımından yerinde bir hükümdür. Ancak bu yükümlülüğün sınırlarının 278. maddede gösterilmemiş olması yerinde olmamıştır. Bu madde ile kişilere getirilen ihbar yükümlülüğünün hangi suçlara ilişkin olduğu ya da suçlar konusu bakımından bir sınırlamanın getirilmemiş olması, kanun koyucunun maksadını karşılanmaktadır²⁶. Diğer bir ifadeyle maddeyle ihbar yükümlülüğünü teşkil eden suçların gösterilmiş olması, dolayısıyla kişilere her türlü suç ihbarının bir yükümlülük olarak getirilmesi, hükmün esasında uygulanma imkânını ortadan kaldırmaktadır. Gerçekten toplum içinde yaşayan, herkes bazı suçlarla karşılaşabilir. Örneğin, imara aykırı bir inşaat yapılması halinde(m.184), bu inşaatın yapıldığı yerden geçen, burada ikamet eden hemen herkes, bu yapının kaçak olduğunu anlar ve bilir. Bu durumda olan tüm bu kimseler hakkında re'sen 278. madde gereğince kamu davası açılması gerekir. Buna göre de bu suçun uygulanmasının mümkün olmadığı aşikardır.

Örneğin bir kimsenin kaçırılarak belli bir yerde tutulduğunun bilinmesine rağmen, durumdan yetkili makamların haberdar edilmemesi; Bunun gibi, mütemadi suç (sürekli suç) niteliği taşıyan elektrik hırsızlığının işlendiğinin

25. Artuk, M.Emin/Gökçen, Ahmet/Yenidünya, A.Caner, 5237 sayılı Kanuna göre hazırlanmış Ceza Hukuku Özel Hükümler , Ankara, 2005, s.804 v.d.; Özgenç, İzzet,Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi (Genel Hükümler), Ankara, 2005, 1057 vd..

26 Artuk/ Gökçen/ Yenidünya, Ceza Hukuku Özel Hükümler , s.8034 v.d.; Özgenç, Gazi Şerhi (Genel Hükümler), s.1057 v.d..

den haberdar olunmasına rağmen, durumun yetkili mercilere bildirilmemesi, bu suç oluşturacaktır²⁷.

B. İşlenmiş olmakla birlikte, sebebiyet verdiği neticelerin sınırlandırılması halen mümkün bulunan bir suç (5237 s. TCK m.278/1):

(İcrası hareketleri tamamlanmış olmasına rağmen sonuçlarının engellenmesi imkanı bulunan suç):

Kanundaki bu düzenlemeyle, adliyenin sağlıklı bir şekilde işleyişinin sağlanmasıyla birlikte failin, suçtan yarar sağlaması da engellenmeye çalışılmıştır.

Buna göre bir hırsızlık sonucunda elde edilmiş olan malların bir depoda saklandığının bilinmesine rağmen, durumdan yetkili mercilere ihbar edilmemesi, bu suç oluşturacaktır²⁸.

Fıkrimizce, madde metninin düzenlenişinde bir hatanın bulunduğunu söyleyebiliriz. **Birinci olarak** maddede geçen "işlenmiş olmakla birlikte, sebebiyet verdiği neticelerin sınırlandırılması halen mümkün bulunan bir suç yetkili makamlara bildirmeyen kişi..."(TCK m.278/2) ibaresinden sanki bir kişi suç işliyor ve bu suçun işlenmesinin neticesinde, ortaya çıkan ya da çıkabilecek durumları da bu suç işleyen kişi, yetkili mercilere bildirmek zorunluluğunu gibi bir anlam çıkmaktadır. Gerçekten de burada "**sebebiyet verdiği**" ibaresi yerine "**sebebiyet verilen**" ibaresinin kullanılması gerekmektedir. Bu itibarla, madde metnini bütün olarak değerlendirdiğimizde, maddenin bu kısmında yanlış anlam çıkarmaya sebep olacak bir yazım hatasının bulunduğu söylemek gerekir.

İkinci olarak da yine maddenin bu fıkrasındaki, *işlenmiş olmakla birlikte, sebebiyet vermiş olduğu neticelerin henüz sınırlandırılması mümkün olan* suçtan söz edilmektedir. Burada hangi neticelerin ve bu neticelerin nasıl sınırlandırılacağı konusunda maddede herhangi bir açıklık yer almamaktadır. Neticeden ne anlaşılması gerektiği konusunda belirsizlik bulunmaktadır. Burada suç tipinde belirtilen netice mi? Yoksa suçun işlenmesinden sonra halen ortaya çıkabilecek veya çıkma ihtimali olan, dolaylı sonuçlar mı kastedilmektedir?

Donay ve Kaşıkçı bu ifadenin sadece suç tipindeki neticeleri değil, bağlı neticelerin olumsuzluklarının giderilebilmesi imkanının bulunduğu halleri de

27 Artuk/ Gökçen/ Yenidünya, Ceza Hukuku Özel Hükümler , s.8034 v.d.; Özgenc, Gazi Şerhi(Genel Hükümler), s.1057 v.d..

28 Artuk/ Gökçen/ Yenidünya, Gerekçeli Ceza Kanunları, Ankara, 4. Bası, 2004, s. 640, 641.

kapsadığını, mağdurun göreceği zararın azaltılmasının ya da fail veya faille-
rin suçtan elde edecekleri yararın önüne geçilebilmesinin imkan dahilinde
olduğu durumların buna örnek olarak gösterilebileceğini ifade etmekte-
ler²⁹.

Fikrimizce madde metninden iki şekilde anlam çıkarmak mümkündür.
Birinci olarak, bir suç işlenmiş ve bu işlenen suça ilişkin mağdurla ilgili
zararlı neticeler ortaya çıkmış ve çıkma ihtimali halen devam etmektedir.
İkinci olarak da bir suç işlenmiş ve bu işlenen suça ilişkin olmayan ancak
buna bağlı başka neticelerin, mağdurun gördüğü veya görebileceği zararları
halen devam eden veya fail veya faillerin bu suçtan elde ettiği veya edeceği
yararlarını engellemektir. Bu sebeple burada, metnin düzenleniş amacına
veya kanunkoyucunun amacına (ratio legis) bakmak gerekir. **Fikrimizce**
kanunkoyucunun amacının, her iki durumu da kapsadığı şekilde şeklinde
anlamak gerekir. Gerçekten de kanunkoyucu sadece, işlenen suça ilişkin,
kanunun o suç tipi için öngördüğü neticeleri koruma altına aldığı söylene-
mez. Bu işlenen suç tipinin dışında başka ancak buna bağlı neticeler de orta-
ya çıkabilir ya da çıkma ihtimali bulunabilir. Bu itibarla, kanun koyucunun
amacının her iki durumu da koruduğunu söyleyebiliriz. Diğer bir ifadeyle,
bir suç işlenmiş ve bu işlenen suça ilişkin neticeleri ya da bu işlenen suça
bağlı olmayan başka neticeleri de kapsamı şeklinde anlamak gerekir.
Mağdurun gördüğü veya görebileceği zararları, halen devam eden veya fail
veya faillerin bu suçtan elde ettiği veya edeceği yararlarını engelleyecek
şekilde yorumlamak gerekir.

C. Bildirim Yükümlülüğü:

a. Bildirimin Kapsamı:

Madde metninden de anlaşıldığı üzere kişilere, yukarıdaki kapsam içine
girmeyen işlenmiş her suçu ihbar etme zorunluluğu getirilmemiştir.

Bu hüküm ile 279. madde kapsamında kamu görevlisi sayılmayan kişile-
rin, herhangi bir şekilde **iştirak etmedikleri ve fakat işlenmekte olduğunu**
bildikleri bir suçu bildirme yükümlülüğü getirilmiştir. Buradaki amaç iş-
lenmekte olan suçu engellemek veya suçtan elde edilen veya edilecek yarar-
ları önlemek ya da suç işlenmesiyle ortaya çıkan veya çıkma ihtimali olan
zararı en aza indirmek suretiyle, suçların azalmasını sağlamaktır³⁰.

²⁹ Donay/ Kaşıkçı, s. 363.

³⁰ Donay/ Kaşıkçı, s. 363; Arslan/Azizağaoğlu, Yeni Türk Ceza Kanunu Şerhi, s.1117;
Donay / Kaşıkçı, s. 1118.

278'inci maddenin 1 ve 2. fıkradaki “bildirmemek” suçun maddi unsuru oluşturmaktadır. “Bildirmek” kelimesinin sözlük anlamı, herhangi bir şeyi haber vermek, herhangi bir konuda bilgi vermek, anlatmak, ifade etmek³¹; ihbar etmektir³². Bildirme fiili; söz, yazı, işaret (örneğin, suç, kişinin yetkili mercie uzaktan işaretle göstermesi) veya başka türlü icrai hareketlerle gerçekleştirilebilir. Fikrimizce “bildirmek” ibaresini sadece, söylemek şeklinde anlamamak gereklidir. Diğer bir ifadeyle, TCK.'nun 278'inci maddesinin 1 ve 2'inci fıkrasının uygulanmasını, bildirmenin sözlü olarak gerçekleştirilmesine bağlı tutmamak gerekir. Ceza Muhakemesi Kanununun 158/ 5. maddesi “ihbar veya şikâyet yazılı veya tutanağa geçirilmek üzere sözlü olarak yapılabilir” demesine karşılık, bildirim yükümlülüğünü, söylemek sözcüğünü de kapsamına alacak şekilde, daha geniş bir anlamı ifade etmektedir. “Bildirmek” sözcüğünün “söylemek” anlamında kabulü, fıkranın uygulama alanını daraltmaktadır. Bu itibarla, hal ve şartlara göre kişi, suç yetkili mercie bir şekilde bildirmesini yeterli saymak gerekir. Bu şekilde, kişinin suç yetkili mercie bildirmesinin kabulü ile yeterli korunmadan da yoksun bırakılmış olacaktır. Belirtelim ki, ne şekilde gerçekleştirilirse gerçekleştirilsin (sözlü ya da fiili hareketler) suçun yetkili mercie bildirilmesi, bu merciin bilgisine ulaşmasına, “vukufuna” bağlı olmaması gereklidir. Kişinin suç yetkili mercie bildirmesi halinde, merciin bu bildiri ister anlasın ister ise anlamasın önem arz etmemesi gerekir. Aksi takdirde kişilere sınırsız sorumluluk yüklenmiş olacaktır. Bu itibarla henüz merciin bilgisine ulaşmamış bildirme fiili (örneğin, yetkili mercie gönderilen ihbar mektubunun onun eline henüz geçmemiş olması) söz konusu suçun oluşmadığının kabulü gereklidir.

Diğer taraftan kişinin, suç yetkili mercie bildirmesinin de elverişli hareketlerle bildirmesi gereklidir. Kişi, yetkili mercie ulaşması amacıyla suç yazı ile bildirmesi ancak yazının bu yetkili mercie ulaşması mümkün olmayan yollarla yapması durumunda, elverişli hareketler söz konusu olmadığından, bildirmenin gerçekleştiği söylenemez. Bu itibarla bildirim elverişli olup olmadığı her somut olayın durumunda göre araştırılıp incelenmesi gerektir.

31 Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu. Türk Dil Kurumu. Türkçe Sözlük I. j A-J, İstanbul 1992, s. 185.

32 Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedi, Cilt: III, İstanbul, 1986, s. 1649.

Arslan/Azizağaoğlu'na göre, burada fail, sadece suçu bildirmekle yükümlüdür. Suçlunun kim olduğunu bildirmemesi bu maddedeki suçu oluşturmaz³³.

Fikrimizce de 278'inci maddeye göre suçu işleyen fail veya faillerin yetkili mercilere bildirilmesi gerekmemektedir. Suçtan haberdar olan kişinin, sadece bu suç tipinde öngörülen fiili bildirmesi yeterlidir. Çünkü fail değil, fiil ceza hukukunun geçerli olduğu bir hukuk devletinde, somut olayda gerçekleşen fiilin suç genel teorisi esasları çerçevesinde suç teşkil edip etmediğine göz önüne alınır. Bu itibarla madde suçun failinin değil, fiilinin yetkili mercilere ihbar etme yükümlülüğü getirilmiş ve yerinde olmuştur³⁴.

Nitekim "suçu bildirmeme" suçu hükümetin teklif ettiği TCK Tasarısı'nın 444. maddesinde şu şekilde düzenlenmiştir; "Cürmü Bildirmeme; madde 444; Önlenebilmesi veya neticelerinin sınırlandırılması halen olanaklı bulunana cürmün faillerini ayrıca önlenebilmesi olanaklı yeni cürümlerin de olası bulunmasına karşın, kabul edilebilecek bir neden olmaksızın, adli veya idari mercilere haber vermeyen kimselere cezası verilir..."³⁵.

Hükümet Tasarısı md. 444 "*Cürmü Bildirmeme*" başlığını taşımasına rağmen 5237 sayılı TCK'dan farklı olarak faillerin ihbarından bahsetmektedir.

5237 sayılı TCK. 278'inci maddede yer alan suç olarak düzenlenen konu ise, sadece suçun bildirilmesine yöneliktir. Yani kişilerin ihbar yükümlülüğü sadece işlenmiş suç teşkil eden fiille ilgilidir. Bu itibarla suç faillerinin yetkili mercie ihbar etme yükümlülüğü 278'inci maddede yer almamaktadır. Aksi düşünülmüş olsa idi, tasarıdaki metin muhafaza edilir ve failleri bildirme yükümlülüğü de getirilirdi.

Fikrimizce yetkili mercie bildirim ya da ihbar, sadece re'sen kovuşturulabilen suçlar bakımından geçerlidir. Re'sen kovuşturulan bir suçtan haberdar

³³ Arslan./ Azizağaoğlu, Yeni Türk Ceza Kanunu Şerhi, s.1117; Donay/ Kaşıkçı, s. 1118.

³⁴ 5237 sayılı TCK 73. maddeye göre şikayet edilen şey fail değil, fiildir. Bu sebeple, failin adı anılmadan da şikâyette bulunmak mümkündür(Dönmezer, Sulhi/Erman, Sahir, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, Cilt: I, 10.Bası, İstanbul 1994, no.465 vd.). Yine iştirak halinde suç işlemiş sanıklardan biri hakkındaki şikayetten vazgeçme, diğerlerini de kapsar (TCK m.73/5). Buna şikâyetin yayılma etkisi denir. Yine suçtan zarar gören birden fazla ise, bunlardan birinin şikâyet etmesi, dava şartının gerçekleşmesi için yeterlidir. Bu durum da gösteriyor ki fail değil, fiil şikayette bulunmaktadır. Ancak TCK 73. madde "fail ve fiil" ibaresini yanlış kullanılmıştır. Zira şikayette bulunan sadece fiili şikayet etmekte buna karşılık faili bulmak yetkili makamların görevindedir.

³⁵ Güney /Özdemir/ Balo, Yeni Türk Ceza Kanunu, s.1372.

olan kişinin, durumu yetkili makamlara bildirmesine ihbar denir³⁶. Bu itibarla şikayete bağlı suçlarda, 278'inci maddenin uygulama alanı olmaması gereklidir. Soruşturması ve kovuşturulması şikayete bağlı bir fiilden³⁷ zarar gören kişinin, 6 aylık şikayet süresi içinde, yazılı olarak (TCK m. 73, CMK m. 158 (5)), yetkili makamlardan, bu fiil hakkında kovuşturma yapılmasını istemesine şikayet denir³⁸. Gerçekten bazı suçlar önemli görülmedikleri veya toplumda çok kişiyi ilgilendirmedikleri için, takipleri şikayet edilmeye bağlı tutulmuştur³⁹.

5237 sayılı Türk Ceza Kanununa göre şikayet bağlı bazı suçlar şunlardır; Kasten yaralamanın daha az cezayı gerektiren hali (m.88), taksirle yaralama (m.89), cinsel saldırı suçu (basit hali) (m.102 (1), (2)), reşit olmayanla cinsel ilişki (m.104), cinsel taciz (basit hali) (m.105), tehdit (m.106 (1) c.2), konut dokunulmazlığının ihlali (m.116), iş ve çalışma hürriyetinin ihlali (m.117), kişilerin huzur ve sükununu bozma (m.123, hakaret (kamu görevlisine karşı görevinden dolayı işlenen hariç) (m.131), haberleşmenin gizliliğini ihlal (m.132), kişiler arasındaki konuşmaların dinlenmesi ve kayda alınması (m.133), özel hayatın gizliliğini ihlal (m.134), hırsızlığın daha az cezayı gerektiren halleri (m.144), kullanma hırsızlığı (m.146), mala zarar verme (m.151), güveni kötüye kullanma (m.155), bedelsiz senedi kullanma (m.156), dolandırıcılığın daha az cezayı gerektirdiği hal (m.159), kaybolmuş veya hata sonucu ele geçmiş eşya üzerinde tasarruf (m.160), aralarında belli hısımlık ilişkisi bulunan kişiler arasındaki yağma ve nitelikli yağma suçları hariç malvarlığına karşı suçlar (m.167), açığa imzanın kötüye kullanılması (m.209), aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüğün ihlali (m.233), ticarî

³⁶ Centel, Nur/Zafer, Hamide, Türk Ceza Hukukuna Giriş, 1. Bası, Ocak, 2003, s. 66.

³⁷ 5237 sayılı TCK'nun 73. madde takibi şikayete bağlı suç ifadesi yerine "soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı suç" terimini kullanmıştır. Bu sebeple 5237 sayılı TCK şikayeti, bir soruşturma ve kovuşturma şartı olarak kabul etmiştir. Yeni CMK ceza muhakemesini soruşturma ve kovuşturma devresi olarak ikiye ayırmıştır. Buna göre, soruşturma devresi suç öğrenilmesinden iddianamenin kabulüne kadar olan devreyi; kovuşturma devresi ise iddianamenin öğrenilmesinden hükümün kesinleşmesine kadar olan devreyi ifade etmektedir(CMK m.2/e, f). Böylece adeta şikayetin dava şartı olma niteliğinin değiştiği izlenimi vermektedir. Ancak takibi şikayete tabi suçta, şikayetin gerçekleşmemesi halinde, savcı hiçbir şekilde dava açmamaktadır. Her nasılsa açmış ise, bu şartın gerçekleşmediği daha sonra anlaşılması halinde, yine davaya bakılması mümkün değildir. Bu itibarla şikayet, yine dava şartıdır.

³⁸ Öztürk/Erdem/Özbek ; Suçun yetkili makamlara bildirilmesine ihbar denir. İhbarda, ihbarı yapanın önemi yoktur. Şikâyetten farklı olarak, kural olarak, süre de söz konusu değildir.

³⁹ Tosun, Öztekin, Türk suç Muhakemesi Hukuku Dersleri, Cilt: 1, İstanbul 1984, s.219 vd.; Dönmezer/ Erman, C.1, s.369 no.465.

sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması (m.239), yabancı devlet başkanına karşı işlenen suçun soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı suçlardan olması (m.340/2), yabancı devlet bayrağına karşı hakaret (m.341), yabancı devlet temsilcilerine hakaret (m.342/2).

b. Bildirimin Yapılacağı Zaman:

Süre bakımından, suçun en geç ne zamana kadar yetkili mercie bildirileceği yönünde madde metninde bir açıklık bulunmamaktadır. Bununla birlikte Ceza Muhakemesi Kanununda da konuya ilişkin herhangi bir düzenleme yer almamaktadır. Ancak madde düzenlemesinden, işlenmekte olan suçların derhal, işlenmiş olmakla birlikte neticelerinin sınırlanabilmesi mümkün olan suçların ise neticeleri ortadan kalkmadan bildirim yapılması gerektiği anlaşılmaktadır. Bu bakımdan bildirim gecikmiş sayılıp sayılmayacağına her somut olayda hakim, karar verecektir.

c. Bildirimin Yapılacağı Yetkili Mercii:

Türk Ceza Kanununun 278. maddede yer alan “bildirim” yetkili mercilere yapılmasını öngörmektedir. Yetkili merciden de bildirim kabule yetkili merci olarak anlaşılması gerekir⁴⁰. Diğer bir ifadeyle, “yetkili merci” kendisine bildirim yapılması halinde, soruşturmaya başlamak ya da bildirim soruşturma yapacak mercie iletmek yükümlülüğü altında olan makamdır.

Ceza Muhakemesi Kanununun “İhbar ve şikâyet” başlığı altında yer alan 158. maddede yetkili makam ve merciler gösterilmiştir⁴¹. Buna göre; “(1) Suça ilişkin ihbar, Cumhuriyet Başsavcılığına veya kolluk makamlarına yapılabilir. (2) Valilik veya kaymakamlığa ya da mahkemeye yapılan ihbar..., ilgili Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilir. (3) Yurt dışında işlenip ülkede takibi gereken suçlar hakkında Türkiye'nin elçilik ve konsolosluklarına da ihbar veya şikâyette bulunulabilir. (4) Bir kamu görevinin yürütülmesiyle bağlantılı olarak işlendiği iddia edilen bir suç nedeniyle, ilgili kurum ve kuruluş idaresine yapılan ihbar veya şikâyet, gecikmeksizin ilgili Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilir”.

Diğer taraftan suçun bildirildiği merci konusunda hatanın olması halinde, bu kastı ortadan kaldıracaktır(TCK m.30). Bu sebeple de kişinin suçu bil-

⁴⁰ Artuk, /Gökçen, Ahmet/Yenidünya, A.Caner, 5237 sayılı Kanuna göre hazırlanmış Ceza Hukuku Özel Hükümler , Ankara, 2005, s.807 v.d..

⁴¹ Centel, Nur/ Zafer, Hamide, Ceza Muhakemesi Hukuku, 1. Bası, Ocak 2003, İstanbul, s.399 v.d..

dirmemede kastının olmayacağından, söz konusu suç meydana gelmeyecektir (TCK m.21).

Ancak İşlenen suçları takiple görevli olan kimselerin (örneğin, cumhuriyet savcısının) yapılan suç bildirimine üzerine, soruşturmaya başlamaması, "kamu görevlisinin suçu bildirmemesi suçunu" düzenleyen TCK 279. madde kapsamında değerlendirilmez. Bu takdirde, eğer şartlar oluşmuş ise, TCK.m.257/2. maddenin uygulanması gerekecektir⁴².

9. HUKUKA UYGUNLUK NEDENLERİ

278'inci maddede herhangi bir hukuka uygunluk sebebinden söz edilmemiştir. Sadece "...suçu yetkili makamlara bildirmeyen kişi cezalandırılır..." ibaresi kullanılmıştır. Buna rağmen kişiden, yerine getiremeyeceği bir yükümlülüğü ifa etmesi talep edilemeyeceğinden, suçu bildirmemenin kusurluluğu ortadan kaldıran bir mücbir sebep, ikrah ve tehdit, cebir, kaza ve tesadüf gibi sebeplere dayandığı takdirde, sorumluluğu sözkonusu olmayacaktır⁴³.

Nitekim 5237 sayılı TCK'nun "Cebir ve şiddet, korkutma ve tehdit" başlığı altında yer alan 28. madde, "Karşı koyamayacağı veya kurtulamayacağı cebir ve şiddet veya muhakkak ve ağır bir korkutma veya tehdit sonucu suç işleyen kimseye ceza verilmez. Bu gibi hâllerde cebir ve şiddet, korkutma ve tehdidi kullanan kişi suçun faili sayılır", şeklindedir.

İkrah ve tehdit (vis compulsiva) fiili, kişinin huzurunu bozmaya, endişeye sevk etme ya da güvensizlik duygusunun oluşmasına yönelik, mağdura ağır ve haksız bir zarara uğratılacağı bildirilmesidir⁴⁴. Yani tehdit ile irade ve serbest karar vermesi ortadan kaldırılan kişi, belli bir yöne doğru davran-

42 "Kabule göre, kolluk görevlisi olan sanığın doğrudan kovuşturması gereken, bireylere kötü davranma olayı nedeniyle her hangi bir işlem yapmamaktan ibaret eyleminin TCY.nin 230/1. maddesine girdiği gözetilmeden, aynı yasanın 235/2. maddesi ile hüküm kurulması... yasaya aykırıdır" Yarg.4.CD.25.03.2002, 2457/4526, Yargıtay Kararları Dergisi., Sayı: 2002/9.

43 Artuk/ Gökçen/ Yenidünya, Ceza Hukuku Genel Hükümler I, s. 696 v.d.; Taner, Tahir, Ceza Hukuku, Umumi Kısım, 3. Bası, İstanbul, 1953, s.387; Dönmezer/Erman, Nazari.. Cilt:II, No:1037 v.d.; İçel, Kayıhan/Akıncı, Füsun Sokullu/ Özgenç, İzzet/ Sözler, Adem/ Mahmutoğlu, Fatih S./Ünver, Yener, İçel Suç Teorisi, 2. Kitap, İstanbul, 2000, s.281 v.d.; Önder, Ayhan, Ceza Hukuku Dersleri, İstanbul, 1992, s.343; Centel, Nur/ Zafer, Hamide/ Çakmut, Özlem, Türk Ceza Hukukuna Giriş, 3.Bası, Ekim İstanbul, 2005, s.430, 431; , Doğan,Ceza Hukuku Genel Hükümler, 3. Baskı, Ankara, 2005, s.436 v.d..

44 Artuk/ Gökçen/ Yenidünya,, Ceza Hukuku Genel Hükümler I, 2002, s. 696 v.d.; Dönmezer/Erman, Nazari..Cilt:II, No:1037 v.d.; İçel Suç Teorisi, s.281 v.d.; Önder, Ayhan, Ceza Hukuku Dersleri, İstanbul, 1992, s.343; Centel/ Zafer/ Çakmut, Türk Ceza Hukukuna Giriş, s.431; Soyaslan, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s.437 v.d..

maya zorlanmakta, henüz meydana gelmemiş veya gelme ihtimali yüksek bir zarardan kurtulmak için zorlanmaktadır. 765 sayılı TCK'nun aksine 5237 sayılı TCK'nda konuya ilişkin düzenleme yer almaktadır(TCK 28).Örneğin, bir kişinin yetkili mercie haber vermesi halinde, öldürüleceğinin bildirilmesi hareketi, tehdittir. Bu tehdit neticesinde, mağdur ikrah edilmiş, korkutulmuştur⁴⁵. Burada kişinin iradesi, tamamen ortadan kalkmamakta, zorlanmış ve ifsat edilmiştir. Buradaki mağdur üzerindeki tehdit, maddi, fiziki olmayan ancak manevi, iç hürriyetine yönelik bir baskı söz konusudur. Buna karşılık, tehdidin kusurluluğu ortadan kaldırabilmesi için, ihlal edilen hakla korunmak istenen zarar arasında eşitliğin olması gereklidir⁴⁶.

Mücbir sebep ise, kişinin iradesine aykırı olarak bir hareketi yapması ya da yapmaması, doğada meydana gelen bir olaydan ileri gelmesidir⁴⁷.Bu halde fail, neticeyi öngörsün ya da öngörmesin, iradesine aykırı hareket ettiğinin farkındadır. Ancak istese de istemese de karşı koyamadığı nedenlerle başka türlü davranma imkanı bulamamaktadır. Örneğin sel, ya da deprem sebebiyle kişinin yetkili mercie ihbar etme konusunda bir tercih imkanı bulunmamaktadır.

Kaza ve tesadüf, failin ya da üçüncü kişilerin öngörmelerinin mümkün olmadığı neticeye denir⁴⁸. Hiç bir şekilde gerçekleşmesi beklenmeyen bu durum, mutlaka bir insan hareketi tarafından olmalıdır. Yeşil lambanın, güneşin yansıması sebebiyle kırmızı gören şoförün, başka bir arabaya çarpması gösterilebilir.

⁴⁵ Mevcut olan bir zarardan korunmak için suç işlenmesinde "ikrah", gelecekte gerçekleşecek bir zarardan korunmak için suç işlenmesinde de "tehdit" in var olduğunu kabul etmek gerekir. Aç bırakılan bir kişinin açlığa dayanamayıp, kendisi tarafından işletilmek istenen suçu icra etmesinde "ikrah"ın bulunduğunu ifade etmek gerekir(Dönmezer/Erman, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Cilt:II, No:1037; Öztürk, Bahri/ Erdem, Mustafa R./Özbek, Veli Özer, Uygulamalı Ceza Hukuku ve emniyet Tedbirleri Hukuku, 4. Bası, Ankara, 1998, iNo:312; Taner, Tahir, Ceza Hukuku, Umumi Kısım, 3. Bası, İstanbul, 1953, s.387).

⁴⁶ Artuk/Gökcen/Yenidünya, Ceza Hukuku Genel Hükümler I, s. 696 v.d.; Dönmezer/Erman, Nazari..Cilt:II, No:1037 v.d.;İçel Suç Teorisi, s.281 v.d.; Önder, Ceza Hukuku Dersleri, s.343.

⁴⁷ Artuk/Gökcen/Yenidünya, Ceza Hukuku Genel Hükümler I, s.697 v.d.; Taner, Tahir, Ceza Hukuku, Umumi Kısım, 3. Bası, İstanbul, 1953, s.387; Dönmezer/Erman, Nazari..Cilt:II, No:1037 v.d.; İçel Suç Teorisi, s.281 v.d.; Önder, Ceza Hukuku Dersleri, İstanbul, 1992, s.343.; Gözübüyük, Abdullah Pulat, "Mücbir Sebep ve Umulmaz Haller", Adalet Dergisi, Yıl:36, Sayı:2, Ankara, 1945, s.140 v.d..

⁴⁸ Artuk/Gökcen/Yenidünya, Ceza Hukuku Genel Hükümler I, s.699 v.d.; Soyaslan, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s.437 v.d..

Cebir, kişinin arzu ve rızası olmadan bir hareketi yapmaya ya da yapmamaya, bir başkası tarafından zorlanmasıdır⁴⁹. Diğer bir ifadeyle bir kişinin karşı konulması zor fiziki gücün tesiriyle, iradesinin meydana gelmesi ya da iradesi, arzusu hilafına kullanılarak, suçu yetkili mercie bildirememesi zorunluluğunda bırakılmasıdır. 765 sayılı TCK'nun aksine 5237 sayılı TCK'nda konuya ilişkin düzenleme yer almaktadır(TCK 28).Burada yetkili mercie ihbar etmemeye zorlanan kişi, başka türlü hareket etme yeteneğini tamamen ortadan kalkmış ve hareket etmemekte veya ettirilmemektedir. Cebir altında bir kişinin suçu yetkili mercie bildirmemesi durumunda, kişi serbest hareketi kısıtlanmış ve kendi kusurundan ileriye gelmeyen bu duruma karşı koyamamıştır. Buradaki cebirde, zorlanan değil, cebir hareketlerini yapanının sorumluluğu söz konusu olmaktadır.

Nitekim fail fiilin suç olduğunun farkında olmaz veya haber verme imkanı bulunmaz ise, ya da fiil işlenmeye devam ettiği sürede kendisi haber verene kadar, güvenlik güçlerinin kendiliğinden veya başkasının ihbarıyla olaya, el koyması halinde bu suçtan sorumlu olmamalıdır. Çünkü maddenin konuluş amacı suçları önlemektir yoksa yeni suçlar yaratmak değildir.

Ancak burada mağdurun rızası bir hukuka uygunluk sebebi olamaz. Korunan hukuki yararın adli organının düzenli işleyişine ilişkin olduğundan mağdurun, bunu yetkili mercie ihbar edilmemesini istemesinin bir önemi olmayacaktır⁵⁰. Hatta genel bildirme yükümlülüğü olması sebebiyle, mağdur olan kişinin de yetkili mercie ihbar etme yükümlülüğü bulunmaktadır.

10. MANEVİ UNSUR

Suçun manevi unsuru genel kasttır. Madde metninde “suçu bildirmeme” için özel bir saikten bahsedilmemektedir. Bu sebeple failin yetkili mercie ihbarda bulunmamasındaki saiki, bu suçta önemli olmayacaktır⁵¹. Failin korkmuş, çekinmiş ya da suçu işleyene acımış, ondan bir menfaat elde etmiş veya beklemiş olması, ahlaki veya dini sebeplerle herhangi bir kimseyi ihbar etmeme eğiliminde bulunması, genel kastın yeterli olduğundan, bu suç için önem taşımayacaktır.

Diğer taraftan suçun bildirildiği merci konusunda hata, kastı ortadan kaldıracaktır(TCK m.30).

⁴⁹ Artuk/Gökçen/Yeniđitnya, Ceza Hukuku Genel Hükümler I, s.694 v.d.; Centel/ Zafer/ Çakmut, Türk Ceza Hukukuna Giriş, s.430, 431.

⁵⁰ Erman, Sahir/Özek, Çetin, Ceza Hukuku Özel Bölüm, Kamu İdaresine Karşı İşlenen Suçlar, İstanbul, 1992, s.181.

⁵¹ Erman/Özek, Kamu İdaresine Karşı İşlenen Suçlar, s.181.

Buradaki kast, işlenmekte olan ya da işlenmiş olmakla birlikte neticeleri sınırlanabilecek olan bir suçu yetkili makamlara bilerek ve isteyerek bildirmemektir. Bu bakımdan TCK 278. maddede yer alan bu suç, taksirle işlenmesi mümkün değildir.

11. SUÇA ETKİ EDEN HALLER

A. Ağırlatıcı Sebepler:

Suçun ağırlatıcı sebepleri, 278'inci maddenin son fıkrasında gösterilmiştir. Buna göre;

“Mağdurun on beş yaşını bitirmemiş bir çocuk, bedensel veya ruhsal bakımından özürlü olan ya da hamileliği nedeniyle kendisini savunamayacak durumda bulunan kimse olması halinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza, yarı oranında artırılır.”

Suçun yetkili mercilere bildirmeme suçunun, onbeş yaşından gün almamış çocuğa, beden veya ruh bakımından özürlü olana ya da hamile olması nedeniyle kendini savunamayacak durumda bulunan kişiye karşı işlenmesi halinde 278. maddenin son fıkrası uyarınca failin ceza artırılabilecektir. Onbeş yaşından gün almamış çocuk olması veya ileri yaşı, hastalığı, malullüğü veya ruhi veya fiziki güçsüzlüğü nedeniyle kendini korumaktan aciz bir kimseye karşı fiilin işlenmesi, gerek faildeki ahlaki kötülüğün çokluğu gerek fiilin icrasındaki kolaylık nedeniyle nitelikli hal olarak sayılmıştır. Çocuk deyiminden, henüz on sekiz yaşını doldurmamış kimse anlaşılır (m.6/1 (b)). Ancak burada istisna getirilerek yaş tahdidi konulmuştur. Buna göre, on beş yaşından gün almamış çocuğa karşı bir suçun işlenmesi halinde, bu fiilin yetkili mercie bildirilmemesi ağırlatıcı sebep olarak öngörülmüştür. 5237 sayılı TCK. böyle bir suç tipine yer vererek, bu kendisini savunamayacak halde olan kişilere karşı fiilin işlenmesini genel bir ağırlatın neden saymıştır.

“Beden ve ruh bakımından özürlü olanın kendinin savunamayacak durumda bulunma” mağdurun, kendisine karşı işlenen suça, karşı koyma olanağını ortadan kaldıracak mahiyette her türlü bedeni veya ruhi engelin bulunmasıdır. Bunun süreklilik arz edip etmemesi önemli değildir. Fiilin bu kişiye karşı işlendiği sırada her hangi bir nedenle beden veya ruh sağlığının, fiile mukavemet serbestisinin ortada bulunmamış olması yeterlidir.

Ancak Arslan/Azizağaoğlu, maddenin düzenlemesine göre son fıkradaki ağırlatıcı sebebin, ikinci fıkradaki suçta uygulanmasının ceza adaletine uygun olmadığı görüşündedirler⁵².

⁵² Arslan/Azizağaoğlu, Yeni Türk Ceza Kanunu Şerhi, s.1117; Donay / Kaşıkçı, s. 1118.

Örneğin sokakta yürümekte olan hamile bir kadına karşı yağma amaçlı bir saldırıda, bu suç haber vermeyen faile ağırlaştırıcı sebebin uygulanması anlaşılabilir ve doğrudur. Ancak boş bir evden hırsızlık suretiyle alınan malın bir yere depolandığını bilen ve bunu yetkili mercie bildirmeyen failin, daha sonra ev sahibinin o tarihte hamile bir bayan olduğunun ortaya çıkması üzerine bu ağırlatıcı sebebin kendisine uygulanması suretiyle fazla ceza verilmesi mantıklı görülemez. Bu sebeple, üçüncü fıkrada yer alan "*kendisini savunamayacak durumda bulunan kimse*" ibaresine göre faile yapılan ceza arttırımı ancak, sayılan sebeplerle suça mukavemet edemeyen suçun mağdurlarına yönelik fiiller için uygulanması gerekir.

Hükümet Tasarısında bu ağırlatıcı nedenini "Kötü Muameleleri Bildirmeme" başlığı altında 445. madde ile ayrı bir madde de düzenleme getirmiştir. Buna göre "Kötü Muameleleri Bildirmeme" başlığı altında "On beş yaşını bitirmemiş bir çocuğun veya yaşı, hastalığı, malûllüğü veya fiziksel veya ruhsal noksanlıkları veya hamileliği nedeniyle kendisini koruyamayacak bir kişinin, kötü muamele veya yoksunluklara maruz bırakıldığını bildiği halde, bu hususları adli veya idari mercilere bildirmeyen kimseye... cezası verilir..."⁵³ şeklinde düzenleme yapılmıştır.

Tasarı metninde bu kişilerin doğrudan kendilerine kötü muamele yapılması veya yoksunluklara maruz bırakılması cezalandırılmıştır. Tasarıda yer alan bu maddenin gerekçesi, "*suçlara mağdurların, aile mahremiyeti içinde katlanmaları nedeniyle, bu muamelelerin adli veya idari mercilere intikal edememesi ve bu fiilleri bilen diğer kişilerin ise değişik neden ve düşüncelerle ihbarda bulunmamaları*"⁵⁴ şeklinde gösterilmiştir. Buna göre söz konusu ihmali hareketi kanun cezalandırmak suretiyle, insanları olumlu biçimde hareket etmeye zorlamak amacının olduğu söylenebilir.

5237 sayılı TCK'nda ağırlatıcı sebep olarak düzenlenen bu fıkranın gerekçesini de aynı sayarak, aynı nedenler kabul edilebilecektir. Nitekim aile içinde de olsa maddede sayılan kişilere karşı yapılacak kötü muameleler aile bireylerine kötü muamele suçunu oluşturması nedeniyle(TCK m.232), bu suçun işlendiğini bilen bireyler bakımından ihbar etme yükümlülüğü getirecektir.

278'inci maddedeki bu düzenlemeyle, söz konusu bu kişilere karşı işlenen bütün suçlar için bildirim yükümlülüğü getirilerek, koruma alanı genişletilmeye çalışılmıştır. Ancak yukarıda da ifade ettiğimiz gibi, suç kişilerin doğrudan kendilerine yönelik değilse bu ağırlatıcı neden uygulanmamalıdır.

⁵³ Güney /Özdemir/ Balo, Yeni Türk Ceza Kanunu, s.1372.

⁵⁴ Güney /Özdemir/ Balo, Yeni Türk Ceza Kanunu, s.1372.

B. Hafifletici sebepler:

Bu suçta hafifletici neden öngörülmemiştir. Bununla birlikte bazı durumlar için cezasızlık sebebi de getirilmemiştir. “Suçu Bildirmeme” suçunun Özel hali olarak düzenlenmiş olan “Kamu Görevlilerinin Suçu Bildirmemesi”ni ve “Sağlık Mesleği Mensuplarının Suçu Bildirmemesi”ni düzenleyen maddelerde de cezasızlık sebebi ile ilgili bir hüküm yer almamaktadır.

C. Bildirim Yükümlülüğünün Bulunduğu Fiilin Failinin Yakın Ak-raba Olması Hali:

765 sayılı TCK'nun 235. maddesinde düzenlenmiş olan “Suçu İhbar Yükümlülüğünün” özel bir hali olan memurlar için getirilen ihbar yükümlülüğü hakkında da bu konuda bir farklı hüküm bulunmaması eleştirilmekte idi. Bu eleştirileri, 278. maddedeki düzenleme hakkında da yapmak mümkündür. —

Dönmezer, kişinin, failinin yakın akrabalarından biri olduğu suç, örneğin, oğlunun suçunu ilgili daireye bildirmemesi halinde cezalandırılmaya-cağı belirtilmiştir. Buna göre, bir kişinin kendi yakınını suçtan dolayı ihbar etmesinin, insan doğasına aykırı olduğu ve kanunların kişileri bu hareketlere zorlayamayacaklarını yerinde olarak belirtilmiştir⁵⁵.

Bununla birlikte bir diğer görüş ise, Erem⁵⁶ tarafından, yalan tanıklık ve suçluyu koruma (“suçluyu kayırma”, “tutuklu, hükümlü veya suç delillerini bildirmeme” (5237 sayılı TCK m.283, 284)) cürümleri gibi TCK'nın 235 maddesine (5237 sayılı TCK m.278) nazaran daha ağır suçlar bakımından yakınları korumanın cezasızlık sebebi sayıldığı bir durumun, daha hafif olan suç bildirmeme eyleminde böyle sayılmamasının kabul edilemeyeceği, bu sebeple cezasızlık sebebinin burada da uygulama alanı bulacağını belirtilmiştir.

Bizim de katıldığımız Artuk/Gökçen/Yenidünya'ya göre, bu görüşler yerinde değildir. Zira yakın akrabalara ilişkin cezasızlık kuralının, kanunun düzenlemediği benzer bir olaya genişleterek uygulanması Suçta ve Cezada Kanunilik İlkesi'ne (nullum crimen sine lege, nullum poone sine lege) aykırılık oluşturan kıyası(benzetme)oluşturmaktadır⁵⁷. Ceza kanununda açıkça suç olarak gösterilmemiş olan bir fiilin kanundaki suçlardan birine benzetilmek suretiyle kişinin cezalandırılmasıdır. Bu itibarla ceza tayin edilirken kanunda açıkça yazılı durumlarda, arttırma, eksiltme ve değiştirme yapılabilecektir. Bunun dışında bir uygulama ceza hukukunda kabul edilemez. Nite-

55 Dönmezer, Sulhi, Kişilere ve Mala Karşı Cürümler, 15. Bası, İstanbul, 1998, s.147.

56 Erem, Faruk, Türk Ceza Kanunu Şerhi, Özel Hükümler, Ankara, Cilt: 2, 1993, s.1365.

57 Artuk/Gökçen/Yenidünya, Ceza Hukuku Genel Hükümler I, s.118, 209.

kim 5237 sayılı TCK'nun "Suçta ve Cezada Kanunilik" başlıklı 2'inci maddesinde, 765 sayılı TCK da açıkça yer almayan kıyas yasağından bahsedilmiş ve 5237 sayılı TCK'nun 2/3'üncü maddesinde "*kanunların suç ve ceza içeren hükümlerinin uygulanmasında kıyas yapılamaz...*" ibaresi ile ceza hukukundaki kıyas(benzetme) yasağı açık ve net bir şekilde belirtilmiştir.

Bu hüküm karşısında 5237 sayılı TCK'nun 278'inci maddesinin uygulanmasında, yakın akrabalar için bir cezasızlık sebebi öngörülmediğinden, 283'ncü ve 284'üncü maddelerine kıyas yapılamayacak ve yakın akrabaların fail olduğu suçlar bakımından, bir cezasızlık durumu söz konusu olmayacaktır.

765 sayılı TCK, 5237 sayılı TCK'nda olduğu gibi, yakın akrabaların faili olduğu suçlarda ihbar yükümlülüğüne istisna getirilmemiştir. Ceza hukukundaki kıyas yasağı sebebiyle bu durumda 1982 Anayasa'sının 38/5'inci maddede yer alan hükmün uygulanması gerekmektedir. 1982 Anayasa'sının 38. maddesinin 5. fıkrası "*Hiç kimse kendisinin ve kamunda gösterilen yakınlarını suçlayan bir beyanda bulunmaya veya bu yolda delil göstermeye zorlanamaz*" diyerek hiç kimseye kendisinin veya yakın akrabalarından birinin işlediği suçu ihbar etme yükümlülüğü getirilemeyeceği açıkça belirtmiştir.

Doktrinde yapılan tüm eleştirilere ve 1982 Anayasa'sının 38/5'inci maddenin açık hükmüne rağmen 5237 sayılı TCK'nunda yakın akrabaların işlediği suçların bildirim konusunda herhangi bir cezasızlık sebebi öngörülmemiştir⁵⁸. Hatta hükümetin TCK Tasarısı'nda (m.444, m. 445), bu cezasızlık sebebine yer verildiği halde, 5237 sayılı TCK'nunda yer verilmemiştir.

Hükümetin TCK Tasarısı'nda "*Cürmü Bildirmeme*" başlıklı 444. maddede yakın akrabaların faili olduğu suçlar hakkında bildirim yükümlülüğü ayrık tutulmuş ve kişilere bir yükümlülük getirilmemiştir. Bu düzenleme, "*failin eş, üstsoy ve altsoy, bunların eşleri, üçüncü derece dahil kan ve kayın hısımları hakkında birinci fıkra hükümleri uygulanmaz*"⁵⁹ şeklindedir.

Sözü geçen cezasızlık sebebinin, sehven kanun metnine alınmamış olduğu söylenmesi mümkün değildir. Fikrimizce kanun koyucu bilerek bu cezasızlık sebebine yer vermemiştir. Bunun nedeni olarak da 278'inci madde ile getirilen ihbar yükümlülüğünün sadece "suçu bildirmeye" yönelik olması ve "failin" bildirilmesi yükümlülüğünün kişilere getirilmediği söylenebilir. Böylece failin kimliği ihbar edilmeyeceği için 1982 Anayasa'sının 38/5'inci

58 Donay, Süheyl, Meslek Sırrının Açıklanması Suçu, İstanbul, 1978, 118 v.d.; Savaş, Vural/Mollamahmutoğlu, Sadık, Türk Ceza Kanununun Yorumu, Cilt 2, Ankara, 2000, s.1892 v.d..

59 Güneş /Özdemir/ Balo, Yeni Türk Ceza Kanunu, s.1372.

maddesinde yer alan, “hiç kimse kendisini veya yakınlarını suçlayıcı beyanda bulunmaya zorlanamaz” hükmüne aykırılık oluşmayacaktır.

5237 sayılı TCK'nda cezasızlık sebebine sadece “Suçluyu kayırma” (5237 s. TCK m. 283/3)⁶⁰ ve “Tutuklu, hükümlü veya suç delillerini bildirmeme” (5237 s. TCK m. 284/4)⁶¹ suçlarında yer verilmiştir. Bu maddelere bakıldığında doğrudan faile yönelik bir yardım, söz konusudur. Kanun koyucu Anayasa’da yer alan hükmü aykırılık oluşturmaması için, sadece bu maddelerde cezasızlık sebebine yer vermiştir. Buna göre, failin kimliğini bildirmeksizin sadece, suçun ihbarı durumunda, Anayasa’ya aykırılığın oluşmayacağı düşünülerek cezasızlık nedeni öngörülmemiş olduğu söylenebilecektir.

Fikrimizce, suçu bildirmeme suçlarında da bu cezasızlık sebebine yer verilmelidir. Failin kimliği bildirilmeksizin sadece suçun bildirilmesi de kişi ve yakınları için kovuşturmaya tabi tutulma tehlikesi oluşturmaktadır. Bireyler, yakınlarının yakalanacağı ve cezalandırılacağı korkusu ile gerekli ihbarda bulunmayacaklardır. Bu durumda da suçu bildirmeme suçunun faili olacaklardır. Kişilere insan doğasına aykırı olacak şekilde yükümlülükler getirilmemelidir.

D. Bildirimin Meslek Sırrını Açıklama Niteliğinde Olması Hali:

Bir diğer cezasızlık sebebi olarak “meslek sırrının” açıklanması niteliğinde olacak “bildirimler” üzerinde durmak gerekir. 5237 sayılı TCK'nda bu konuda da bir düzenleme yer almamaktadır.

Hükümetin TCK Tasarısı’nda “meslek veya devlet hizmeti nedeniyle gizli nitelikteki bilgileri açıklamaları suç olan kişiler” ihbar yükümlülüğünden muaf tutulmuşlardır. Tasarıda “Cürmü Bildirmeme” başlıklı 444. maddede ve “Kötü Muameleleri Bildirmeme” başlıklı 445. maddede açıklanması meslek sırrının ihlali niteliğinde olan suçlar bakımından ihbar yükümlülüğü ayrı tutulmuş, kişilere yükümlülük getirilmemiştir. Tasarının “Cürmü Bildirmeme” başlıklı 444/2’inci maddesine göre; “Failin ve meslek veya devlet hizmeti nedenleriyle gizli nitelikteki bilgileri açıklamaları suç olan kişiler hakkında birinci fıkra hükmü uygulanmaz.” Yine aynı Tasarı’nın “Kötü Muameleleri Bildirmeme “ başlıklı 445’inci maddesi, “Kanunlar gereğince sır tutmakla yükümlü kişiler hakkında ayrıca aksine hüküm bulunmadığı takdirde yukarıdaki fıkra hükmü uygulanmaz.” şeklindedir.

⁶⁰ Bu maddeye göre, “Bu suçun, üstsoy, altsoy, eş, kardeş veya diğer suç ortağı tarafından işlenmesi hâlinde, cezaya hükmolunmaz” (5237 s. TCK m. 283/3).

⁶¹ Bu maddeye göre (4) Bu suçların, üstsoy, altsoy, eş veya kardeş tarafından işlenmesi hâlinde, cezaya hükmolunmaz(5237 s.TCK284/4).

5237 sayılı TCK'nunda ise bu cezazsılık sebebi de yer almamaktadır. Burada önemli olan konulardan biri avukatın ihbar yükümlülüğüdür. 278'inci maddede, ayırım yapılmaksızın herkese ihbar etme yükümlülüğü getirilmiştir. Bu düzenleme ile avukatı, ihbar etme yükümünden muaf tutmak mümkün olmayacaktır. Buna karşılık 765 sayılı TCK'nun 151'inci maddesi ile getirilen ihbar yükümlülüğüne avukatlar bakımından istisna getirilmemiş olması eleştirilmekteydi. Aynı eleştiriler, 5237 sayılı TCK'nun 278'inci maddesinde yer alan genel ihbar yükümlülüğü için de söylenebilir.

Borgman/Haug ve Donay⁶², avukatın taammüden işlenen ağır suçlar konusunda bilgi sahibi olması halinde bunu açıklaması gerektiğini belirtmektedirler. Yine 765 sayılı TCK'nun 151'inci maddesine göre ihbarı zorunlu kılınmış suçlar, Devletin varlığını ortadan kaldırmak niteliğini taşıdığından, kişinin meslek sırrı kuralına dayanarak, anayasal düzeni yıkmak hakkı bulunmadığı ifade edilmiştir.

Diğer taraftan 765 ayılı TCK'nun 151'inci maddesindeki ihbar yükümlülüğü olan "her kişi" kavramına, müdafiliğini üstlenmiş olduğu sanığın bir sırrını mesleği dolayısıyla öğrenmiş olan avukatını da dahil etmenin, hukuk devleti ilkelerinden biri olan savunma hakkının zedeleyeceği de ifade edilmiştir⁶³.

Yine avukatın ihbar yükümlülüğünü "İşlenmiş bir suç meslek sırrı olarak bilen müdafiiyi, ihbar ile yükümlü kılmak, insan hakları temeli üzerinde yükselen hukuk devletinin bu niteliği ile bağdaşır olmadığı gibi, avukatlık mesleği ahlakına da uygun düşmez. Avukatlık özel nitelikte güvene dayalı olarak yürütülen mesleklerdendir. Bu güvenin korunması hem meslek hem kamu menfaatinedir. Avukata güvensizlik, serbest avukatlığın yara alması, savunma hakkının, dolayısıyla hukuk devletinin zedelenmesi demektir. Bu da kamu menfaatine uygun değildir"⁶⁴ şeklinde belirtmiştir.

5237 sayılı TCK'nun 278/2'inci maddesinde yer alan "suçu bildirmeme" suçu, işlenmekte olan veya işlenmiş olmakla birlikte neticeleri sınırlanabilecek olan suçlar bakımından düzenlenmiştir. O halde işlenmekte olan yani suçüstü (meşhut suç) halinde avukat, suçla ilgili diğer kişilerden herhangi bir farklı bulunmamaktadır.

Gerçekten avukat, işlenmekte olan suçun müdafii durumunda olamayacağından, herhangi bir meslek sırrına da sahip olmayacaktır. Buna karşılık

62 Donay, Meslek Sırrının Açıklanması Suçu, s.118 v.d.; Savaş /Mollamahmutoglu, Türk Ceza Kanununun Yorumu, Cilt 2, s.1892 v.d..

63 Donay, Meslek Sırrının Açıklanması Suçu, s.118 v.d..

64 Savaş /Mollamahmutoglu, Türk Ceza Kanununun Yorumu, Cilt 2, s.1893.

avukat, işlenmiş olup da neticeleri sınırlanabilecek suçlar hakkında, bir meslek sırrına sahip olabilecektir. Bu durumda ihbar yükümlülüğü söz konusu olacak mıdır?

Fikrimizce kanun koyucu, bilinçli olarak meslek sırrının açıklanması hususunda ayrı bir hüküm getirmemiş ve bir cezasızlık sebebi öngörmemiştir. Avukatlık mesleğinin yapısı gereği, avukat için de ihbar yükümlülüğünün getirilmesini, hukuka uygunluk sebebi olan zaruret(ızdırar) hali (TCK m.25/2) varmış gibi değerlendirebilir. Buna göre diğer kişiler ya da kendisi için ağır ve yakın bir tehlike varsa ve bu tehlike sanığın sırrı açıklanmaksızın bertaraf edilemeyecek durum söz konusu olacağından, meslek sırrını ihlal suçunun oluşmasına hukuka uygunluk sebebi olan zaruret hali engel olacaktır. Avukatın, sırrı açıklamasıyla ihlal edilen yarara karşılık, korunan hukuki yarara feda edilebilecek nitelikte olduğundan, meslek sırrını ihlal suçunun oluşmasına hukuka uygunluk sebebi olan zaruret hali engel olacaktır.

Doğuştan var olan insanın yaşama hakkının ihlal olunduğunu öğrenen avukatın, bu suçu yetkili mercilere bildirebilmesi gerekir. Bu durumda İsviçre'nin bazı kantonlarında Avukatlık Kanunlarına göre avukat, kamuya ait yüksek menfaatlerin korunması zorunlu kılındığından, meslek sırrından kurtulmuş olduğu kabul edilmektedir⁶⁵.

Sırrın açıklanması konusunda da kişilere getirilen yükümlülük sadece, suç ile ilgilidir. Bu sebeple failin kimliğinin bildirilmeksizin yapılan ihbarlar, sırrın açıklanması kapsamında değerlendirilmemekte ve burada da bir cezasızlık sebebinin öngörülmemiş olduğu söylenebilir.

12. SUÇUN ÖZEL GÖRÜNÜŞ ŞEKİLLERİ

A. Teşebbüs

“Suçu Bildirmeme” davranışında maddi unsurda yer alan hareket ve netice kısımlara ayrılabilirdiği durumlarda teşebbüsün mümkün olduğunu söyleyebiliriz. Henüz merciin bilgisine ulaşmamış bildirme fiili (örneğin, yetkili mercie gönderilen ihbar mektubunun onun eline henüz geçmemiş olması) teşebbüs derecesinde kalmış sayılır.

Bun karşılık, neticesi harekete bitişik durumlarda, bu suça teşebbüs mümkün değildir. Suçun ihbar edilmemesinde, hareketin yapılmaması demek, neticenin de meydana gelmesi demektir.

⁶⁵ Savaş /Mollamahmutoğlu, Türk Ceza Kanununun Yorumu, Cilt 2, s.1893.

B. İctima ve İştirak

Özel bir hüküm öngörülmemiştir. Ancak suçu bildirmeyen kamu görevlisi ya da sağlık mesleği mensubu ise özel hüküm olması sebebiyle 279 ve 280'inci maddeler uygulanacaktır.

C. Müeyyide ve Kovuşturma

Kovuşturma re'sen yapılır. Müeyyide olarak bir yıla kadar hapis cezası öngörülmüştür. Ağırлатıcı halin gerçekleşmesi halinde ise verilecek ceza yarı oranında artırılacaktır.

Hükümetin TCK Tasarısı'nda ise müeyyide olarak 444'üncü maddede yer alan "cürmü bildirmeme" suçu için üç aydan iki yıla kadar hapis ve iki milyar liradan beş milyar liraya kadar ağır para cezası öngörülmüştür. Tasarıda 445. md ile düzenlenmiş olan "kötü muameleyi bildirmeme" suçu bakımından bir milyar liradan üç milyar liraya kadar ağır para cezası getirilmiştir.

SONUÇ

Devletin önemli görevlerinden birisi, suç işlenmesini önlemek ve suçluları cezalandırmak suretiyle, toplumda barış ve huzur ortamını sağlamaktır. Devletten bu yükümlülüğünü yerine getirmesini istemek, kişiler için bir hak olmakla birlikte, işlenen suçları bildirmekte bir yükümlülüktür.

Kişilere bu şekilde bir yükümlülük getirilmesi, sosyal dayanışmayı sağlaması ve kişilerde sorumluluk bilinci geliştirmesi bakımından yerindedir. İşlenen bir suçun görmezden gelinmesi ve toplumda duyarsızlığa sebep olacaktır. Böylece duyarsız ve haksızlıklara karşı "tepkisiz" bir toplum haline gelinecektir.

Suçları bildirme yükümlülüğünün getirilmesinin yaraları olmasına karşılık, sakıncalı yanları da bulunmaktadır. Toplum içinde yaşamını sürdüren her kişiye, sınırsız şekilde bildirme yükümlülüğünün getirilmesi, onları aşırı bir sınırlamaya tabi tutacak, her kişiyi muhbir konumuna getirecek, insanların birbirlerine duydukları "güveni" zedeleyecektir. Toplumun temel taşı olan dayanışmayı sağlayan "güven ortamı" sarsılmış olacaktır. Nitekim sınırsız ihbar yükümlülüğünü, otoriter ve müdahaleci devlet anlayışının ürünüdür.

Fikrimizce, suçların bildirilmesindeki toplumsal yarar ile kişiye getirilen yükümlülük arasında oran kurulmalıdır. Toplum bakımından yararın ağır bastığı durumlarda, kişilere o nispette ihbar yükümlülüğü getirilebilecektir. Bu şekliyle ağır cezayı gerektiren ve önemli suçlarda bu yükümlülük söz konusu olmalıdır.

5237 sayılı TCK'nun bildirim yükümlülüğü getirdiği suçları tespit tekniği, fikrimizce yerinde olmamıştır. Ağır cezayı gerektiren suçlar için her ha-

lükarda, yani neticelerinin sınırlandırılmasının mümkün olmadığı hallerde de yükümlülük olmalıdır. Bu suçların cezalandırılmasında da toplum bakımından yarar ağır basacaktır. Hafif suçlar için bildirim yükümlülüğü getirilmesi ise, kişilere getirilmiş fazladan bir yükümlülük oluşturacaktır. Örneğin şikayete bağlı suçlar için bildirim yükümlülüğü getirilmemelidir. Çünkü, buradaki toplumsal yarar ağır basmamaktadır.

KAYNAKÇA

- ARSLAN, Çetin/ AZİZAĞAOĞLU, Bahattin**, Yeni Türk Ceza Kanunu Şerhi, Ankara, Asil Yayınları, 1. Baskı, Kasım 2004.
- ARTUK, M. Emin/ GÖKCEN Ahmet/ YENİDÜNYA, A.Caner**, Ceza Hukuku Özel Hükümler, Ankara, Seçkin Yayınları, 2. Baskı, 2000.
- ARTUK, M. Emin/ GÖKCEN Ahmet/ YENİDÜNYA, A.Caner**, 5237 sayılı Kanuna Göre Hazırlanmış Ceza Hukuku Özel Hükümler, Ankara, Turhan Yayınları, 6. Baskı, Ekim, 2005.
- ATATÜRK KÜLTÜR, DİL VE TARİH YÜKSEK KURUMU, TÜRK DİL KURUMU, TÜRKÇE SÖZLÜK I**, A-J, İstanbul 1992.
- ARTUK, M. Emin/ GÖKCEN, Ahmet/ YENİDÜNYA, A.Caner**, Gerekeçeli Ceza Kanunları, Ankara, Turhan Kitapevi, 4. Bası, Kasım 2004.
- BÜYÜK LAROUSSE SÖZLÜK ve ANSİKLOPEDİ**, Cilt: III, İstanbul, 1986.
- CENTEL, Nur/ ZAFER, Hamide/ ÇAKMUT, Özlem**, Türk Ceza Hukukuna Giriş, 3.Bası, Ekim İstanbul, 2005.
- CENTEL, Nur/ ZAFER, Hamide**, Ceza Muhakemesi Hukuku, 1. Bası, Ocak 2003, İstanbul.
- DONAY, Sühey/ KAŞIKÇI, Mahmut**, Açıklamalı, Karşılaştırmalı, Gerekeçeli 5237. sayılı Türk Ceza Kanunu ve Yürürlük Kanunu, Vedat Kitapçılık, 2004.
- DONAY, Sühey**, Meslek Sırrının Açıklanması Suçu, İstanbul, İÜHF Yayınları, 1978.
- DÖNMEZER, Sulhi/ERMAN, Sahir**, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım, 10.Bası, İstanbul 1994.
- DÖNMEZER, Sulhi/ERMAN, Sahir**, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım, Cilt:II, 12. Baskı, İstanbul, 1999.
- DÖNMEZER, Sulhi**, Kişilere ve Mala Karşı Cürümler, 15. Bası, İstanbul, 1998.

- EREM, Faruk**, Türk Ceza Kanunu Şerhi, Özel Hükümler, Cilt 2, Ankara, Seçkin Yayınları, 1993.
- ERMAN, Sahir/ ÖZEK, Çetin**, Ceza Hukuku Özel Bölüm, Kamu İdaresine Karşı İşlenen Suçlar, İstanbul, Dünya Yayınevi, 1992.
- GÖZÜBÜYÜK, Abdullah Pulat**, "Mücbir Sebep ve Umulmaz Haller", Adalet Dergisi, Yıl:36, Sayı:2, Ankara, 1945, s.140 v.d..
- GÜNEY, Niyazi/ ÖZDEMİR, Kenan/ BALO, Yusuf. S.**, Yeni Türk Ceza Kanunu. Ankara, Adil Yayınevi, 1. Basım, 2004.
- HAKERİ, Hakan**, Ceza Hukukunda İhmal Kavramı ve İhmali Suçların Çeşitleri, Ankara, Seçkin Yayınevi, 1.Baskı, 2003.
- İÇEL, Kayıhan/AKINCI, Füsun Sokullu/ ÖZGENÇ, İzzet/ SÖZÜER, Adem/ MAHNUTOĞLU, Fatih S./ÜNVER, Yener**, İçel Suç Teorisi, 2. Kitap, İstanbul, 2000.
- MERAN, Necati**, Gerekçeli, Karşılaştırmalı 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu, Ankara, Seçkin Yayınevi, 1 .Baskı, 2004.
- ÖNDER, Ayhan**, Ceza Hukuku Dersleri, İstanbul, 1992.
- ÖZEK, Çetin**, TCK'nın Elli. Yılında Devlete Karşı Suçlar. İstanbul, Sulhi Garan Matbaası, 1976.
- ÖZGENÇ, İzzet**, Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi (Genel Hükümler), Ankara, Seçkin Yayınevi, 2005.
- ÖZTÜRK, Bahri/ ERDEM, M. Ruhan/ ÖZBEK, Veli Ö.**, Ceza Hukuku Genel Hükümler ve Özel Hükümler -Temel Bilgiler- Ankara, Turhan Kitabevi, 1. Basım, 2001.
- ÖZTÜRK, Bahri/ ERDEM, M. Ruhan/ ÖZBEK, Veli Ö.**, Uygulamalı Ceza Hukuku ve Emniyet Tedbirleri Hukuku, 4. Bası, Ankara, 1998.
- SAVAŞ, Vural/ MOLLAMAHMUTOĞLU, Sadık**, Türk Ceza Kanununun Yorumu, Cilt 2, Ankara, Seçkin Yayınevi, 3. Baskı, 2000.
- SOYASLAN, Doğan**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 3. Baskı, Ankara, 2005.
- TANER, Tahir**, Ceza Hukuku, Umumi Kısım, 3. Bası, İstanbul, 1953.
- TOSUN, Öztekin**, Türk suç Muhakemesi Hukuku Dersleri, Cilt: 1, İstanbul 1984.

TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ, TCK Reformu, Toplumsal Değişim
Sürecinde TCK Reformu, Panel, 1. Kitap, 1. Bası, 2004.